

Гаврильченко Олена Володимирівна,
кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри менеджменту та бізнесу,
Харківський національний економічний
університет імені Семена Кузнеця

Havrylchenko Olena,
PhD (Economics), Associate Professor,
Simon Kuznets Kharkiv National
University of Economics
<https://orcid.org/0000-0002-0624-2938>

**ІНСТРУМЕНТАРІЙ УПРАВЛІННЯ ЗРОСТАННЯМ РЕСУРСНОГО
ПОТЕНЦІАЛУ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ
TOOLKIT FOR MANAGING THE GROWTH OF THE RESOURCE
POTENTIAL AT AGRARIAN ENTERPRISES**

Гаврильченко О. В. Інструментарій управління
зростанням ресурсного потенціалу аграрних
підприємств. *Український журнал прикладної
економіки та техніки*.
2022. Том 7. № 4. С. 122-128.

Havrylchenko O. Toolkit for managing the
growth of the resource potential at agrarian
enterprises. *Ukrainian Journal of Applied
Economics and Technology*.
2022. Volume 7. № 4, pp. 122-128.

У статті здійснено визначення складу інструментарію управління зростанням ресурсного потенціалу аграрних підприємств в рамках відповідного механізму та обґрунтовано процедури його застосування в контексті нарощення конкурентоспроможності та ефективності діяльності зазначених суб'єктів господарювання. Запропоновано механізм управління ресурсним потенціалом аграрного підприємства з відповідним інструментарієм, який дозволяє забезпечити ефективне використання ресурсного потенціалу, його ефективне управління та стабільну економічну стійкість аграрного підприємства на основі методики оцінки ефективності використання ресурсного потенціалу із залученням багатомірного порівняльного аналізу. Визначені пріоритетні напрями росту ефективності використання ресурсного та виробничого потенціалу, пов'язані з підвищенням рівня інтенсивності використання виробничих ресурсів, їх збалансованості, оптимального поєднання з використанням кластерної приналежності аграрних підприємств, що призводять до позитивного мультиплікативного ефекту й росту економічної ефективності аграрного виробництва. Встановлено, що найбільш об'єктивною процедурою в дослідженні економічного зростання та ефективності аграрного сектору економіки є проведення багатофакторного аналізу, який доцільно здійснювати з урахуванням кластеризації, яку було проведено в дослідженні. Розроблено методичний підхід до управління ресурсним потенціалом аграрного підприємства, сутність якого зводиться до визначення функціональної залежності між витратами ресурсів у процесі споживання й результативним показником виробленої продукції за сукупністю споживчих властивостей, тобто низкою виробничих параметрів, що формуються в процесі споживання продукту в наступних циклах виробництва.

Ключові слова: економічний розвиток, ресурсний потенціал, виробничий потенціал, інструменти управління, кластерний аналіз.

The paper considers the composition of the toolkit for managing the growth of the resource potential at agrarian enterprises within the framework of the relevant mechanism and substantiates the procedures for its application in the context of increasing the competitiveness and efficiency of the activities at the mentioned business entities. The mechanism for managing the resource potential of an agrarian enterprise with appropriate tools is proposed, which allows to ensure the effective use of the resource potential, its effective management and economic stability of the agrarian enterprise based on the methodology of assessing the efficiency of using resource potential based on a multidimensional comparative analysis. The priority directions for the growth of the efficiency of using resources and production potential have been determined, which are related to the increase in the intensity of using production resources, their balance, the optimal combination of cluster membership of agricultural enterprises, which lead to a positive multiplier effect and an increase in the economic efficiency of agricultural production. It was established that the most objective procedure in the study of economic growth and efficiency of the agrarian sector of the economy is to conduct a multifactorial analysis, which is expedient to carry out taking into account the clustering that was provided in the study. The methodical approach to managing the resource potential of an agrarian enterprise has been developed, the essence of which results in the definition of the functional dependence between resource costs in the consumption process and the effective indicator of the produced goods based on the set of consumer properties, that is, a number of production parameters that are formed in the process of product consumption in subsequent production cycles.

Keywords: economic development, resource potential, production potential, management tools, cluster analysis.

Вступ

Нормалізація відтворювальних процесів в національній економіці неможлива без досягнення більшістю її суб'єктів, передусім виробничої сфери, належного рівня економічної ефективності своєї діяльності. Втім, офіційна статистика свідчить, що значна частина підприємств-товаровиробників отримує збитки від здійснення своєї діяльності. Це стосується і господарюючих суб'єктів аграрної сфери економіки. Ключовим фактором, який зумовлює таку ситуацію, є неефективне використання аграрними підприємствами потенційних можливостей економіч-

© Гаврильченко Олена Володимирівна, 2022

ISSN 2415-8453. Український журнал прикладної економіки та техніки. 2022 рік. Том 7. № 4.

ного зростання та розвитку. При цьому, як показує практика, майже єдиним шляхом виправлення такої ситуації є вдосконалення механізму та його складового інструментарію щодо управління формуванням та використанням внутрішнього потенціалу економічного розвитку підприємств, сферою матеріального виробництва в цілому та аграрною сферою економіки зокрема. Тому ефективне управління потенціалом економічного розвитку підприємств-товаровиробників є запорукою підвищення економічної ефективності їх діяльності та стабілізації їх розвитку.

Внутрішній ресурсний потенціал аграрного підприємства визначає внутрішні можливості аграрних підприємств, що дозволяють реалізувати визначені внутрішні цілі й задовольняти вимоги зовнішнього соціально-економічного середовища. При цьому внутрішній ресурсний потенціал економічного зростання підприємства власне і є сукупністю можливостей залучення та використання ресурсів для досягнення визначених цілей розвитку.

Дослідженню проблем зростання та підвищення ефективності використання ресурсного потенціалу аграрних підприємств присвячені дослідження відомих вчених, таких як: В.Я. Амбросов, О.Ю. Амосов, В.Г. Андрійчук, Т.В. Багрій, О.М. Бутник, В.Ю.І. Данько, Т.О. Іваницька, С.В. Коваль, В.В. Лагодієнко, Ю.О. Лупенко, О.М. Любченко, П.М. Макаренко, М.Й. Малік, В.Г. Маргасова, Т.Л. Мостенська, Л.М. Наумова, Н.В. Прижигалінська, П.Т. Саблук, Л.В. Соколова, Н.М. Ткаченко, В.В. Юрчишин та ін. Втім, сучасний стан аграрної економіки зумовлює необхідність пошуку нових підходів до вдосконалювання управління ресурсами господарюючих суб'єктів. На перший план висуваються підвищені вимоги до гнучкості управління ресурсами підприємства, а це, зокрема, можна забезпечити на основі раціоналізації інструментарію управління їх ресурсним потенціалом.

Формулювання цілей статті

Метою статті є визначення складу інструментарію управління зростанням ресурсного потенціалу аграрних підприємств та обґрунтування процедур його застосування в контексті нарощення конкурентоспроможності та ефективності діяльності зазначених суб'єктів господарювання.

Виклад основного матеріалу

Економічна стійкість підприємства характеризується як стан господарюючого суб'єкта, який визначається найбільш ефективним використанням його ресурсного потенціалу, що дозволяє мати стійку динаміку, домагатися поставлених цілей бізнесу в умовах негативного впливу сукупності факторів внутрішніх і зовнішніх загроз. Особливе значення в системі управління сталим розвитком аграрної організації відводиться питанням розробки методів аналізу та оцінки ефективності використання ресурсного потенціалу суб'єкта господарювання [1].

Необхідно зазначити, що ефективне управління ресурсним потенціалом підприємства є основою економічної стійкості функціонування на ринку. У зв'язку з цим необхідний механізм управління сталим розвитком підприємства на основі розробки методики оцінки та аналізу ефективності використання ресурсного потенціалу (рис. 1). З огляду на це виникає системна передумова «ефективне використання ресурсного потенціалу – ефективне управління – стабільна економічна стійкість організації», і може бути використана методика оцінки ефективності використання ресурсного потенціалу на основі багатомірного порівняльного аналізу [1]. Вона дозволяє оцінити рівень економічної стійкості підприємств з позиції ефективного управління ресурсним потенціалом.

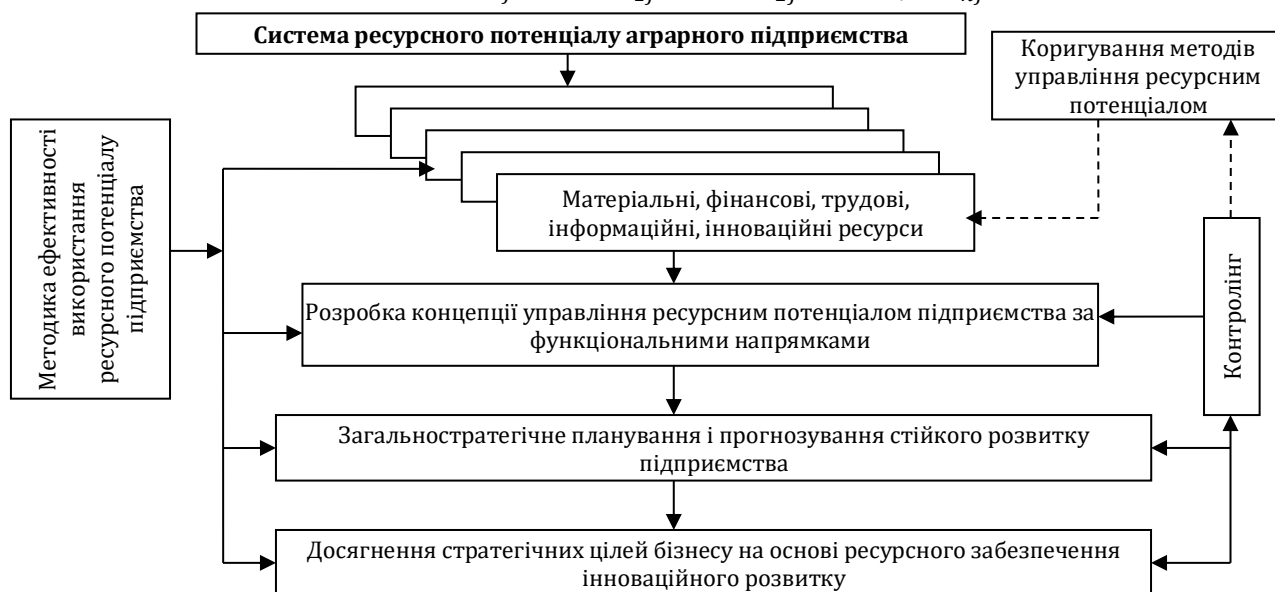
Комплексну оцінку економічної стійкості аграрного підприємства з позиції ефективного управління та використання ресурсного потенціалу слід проводити в кілька етапів. На першому етапі обґрунтовується система показників, що характеризують ефективність використання ресурсного потенціалу з позиції стану економічної стійкості організації [3]. В результаті формується матриця вихідних даних. На другому етапі визначається максимальне значення показника, яке приймається за одиницю. Потім всі показники цієї графі (A_{ij}) діляться на максимальне значення еталонного підприємства ($\max A_{ij}$). В результаті формується матриця стандартизованих коефіцієнтів (N_{ij}).

$$N_{ij} = \frac{A_{ij}}{\max A_{ij}} \quad (1)$$

На третьому етапі всі елементи матриці зводяться в квадрат. Якщо задача зважується з урахуванням різної ваги показників, отримані квадрати збільшуються на величину відповідних вагових коефіцієнтів (β), встановлену експертним шляхом, після чого результати сумуються за

рядками (табл. 1) за наступною формулою:

$$Q_j = \beta_1 \times N_{1j}^2 + \beta_2 \times N_{2j}^2 + \dots + \beta_n \times N_{nj}^2 \quad (2)$$

Рис. 1. Механізм управління ресурсним потенціалом аграрного підприємства

Таблиця 1. Результати порівняльної оцінки узагальнюючих показників ефективності використання ресурсного потенціалу аграрних підприємств

Підприємство	Показники										
	N_1	N_2	N_3	N_4	N_5	N_6	N_7	N_8	N_9	N_{10}	Q_j
1	0,05	0,02	0,01	0,01	0,03	0,06	0,06	0,02	0,01	0,006	0,276
2	0,04	0,01	0,01	0,017	0,029	0,038	0,043	0,013	0,025	0,024	0,249
3	0,033	0,006	0,021	0,01	0,032	0,043	0,044	0,04	0,013	0,015	0,257
4	0,1	0,05	0,036	0,15	0,05	0,1	0,096	0,15	0,1	0,15	0,982
5	0,082	0,026	0,05	0,09	0,042	0,068	0,1	0,118	0,056	0,105	0,737
β	0,1	0,05	0,05	0,15	0,05	0,1	0,1	0,15	0,1	0,15	-

Дані показники характеризують перетворені показники:

N_1 – коефіцієнт використання виробничої потужності;

N_2 – коефіцієнт фондоддачі;

N_3 – коефіцієнт автономії;

N_4 – коефіцієнт запасу фінансової міцності підприємства;

N_5 – коефіцієнт забезпеченості трудовими ресурсами;

N_6 – рівень продуктивності праці;

N_7 – коефіцієнт інформаційного забезпечення;

N_8 – коефіцієнт інвестування в систему інформаційного забезпечення та безпеки;

N_9 – коефіцієнт прибутковості інновацій;

N_{10} – коефіцієнт фінансування інноваційної діяльності підприємства (витрати на проведення НДДКР).

З метою проведення практичного аналізу були обрані підприємства, що функціонують в агросфері Харківської області.

На четвертому етапі отримані рейтингові оцінки розміщуються за рангом, і визначається місце кожного підприємства за рівнем ефективності використання ресурсного потенціалу в системі сталого розвитку організації. Перше місце займає підприємство, якому відповідає найбільша сума, друге місце – організація, що має наступний результат і т.д.

Це є відображенням ефективної системи організації та управління діяльністю господарюючих структур, яка використовує підсистему стратегічного планування, аналізу, контролінгу та маркетингу. Сукупність даних функціональних напрямів дозволяє підприємствам забезпечити високу ефективність і стійкість функціонування на цільовому ринковому сегменті. При цьому аграрні підприємства мають істотний розрив практично за всіма аналізованими показниками.

Так, за даними статистичної звітності, у період з 2005 р. по 2020 р. на підприємствах Харківщини кількість тракторів скоротилася на 28,3%; сівалок і комбайнів – на 20,5%; бурякозбиральних машин – на 37%; косарок – на 39,7%; жниварок валкових – на 36,5%. Найгірша ситуація складається з забезпеченістю прес-підбирачів та дощувальних і поливних машин і

установок. За аналізований період кількість прес-підбирачів скоротилася на 43,3%, дощувальних і поливних машин і установок – на 41,2% [5].

Нами був проведений кластерний аналіз для 38 сільськогосподарських підприємств Харківської області за даними за 2019 рік. В основу ознак кластеризації були покладені обсяги ресурсів (площа сільськогосподарських угідь, середньорічна кількість працівників, середньорічна вартість основних виробничих фондів, розмір оборотних коштів) і показники інтенсивності

Таблиця 2. Результати кластерного аналізу сільськогосподарських підприємств Харківської області (2019 рік)

Показники	Кластери			
	1	2	3	4
Число підприємств	9	18	8	3
Площа сільгоспугідь, га	1201	3895	5287	8395
Середньорічна кількість працівників, осіб	19	59	114	197
Середньорічна вартість основних виробничих фондів, тис. грн	7792	21870	56830	101826
Оборотні кошти, тис. грн	3868	11569	31537	44026
Валова продукція, тис. грн	5627	20554	42174	68229
Доводиться на 100 га сільгоспугідь: працівників, осіб	1,58	1,51	2,15	2,35
Основних виробничих засобів, тис. грн	648,79	561,49	1074,9	1212,94
оборотних коштів, тис. грн	322,06	297,02	596,5	524,43

використання ресурсів у розрахунку на 100 га сільськогосподарських угідь. У результаті проведення кластерного аналізу за методом Уорда (Wards method) [1] вихідна сукупність була розбита на 4 групи, як показано в табл. 2.

Для побудови виробничого потенціалу були прийняті наступні позначення:

Y – обсяг валового виробництва сільськогосподарської продукції, тис. грн;

x_1 – площа сільськогосподарських угідь, га;

x_2 – середньорічна кількість

працівників, осіб;

x_3 – середньорічна вартість основних виробничих фондів, тис. грн;

x_4 – розмір оборотних коштів, тис. грн.

Виробничі потенціали для виділених кластерів мають вигляд:

$$ПП_1 = 157,87 \times x_2^{0,35} \times x_3^{-0,23} \times x_4^{0,707} \times e^{0,008x_2} \quad (3)$$

$$ПП_2 = 28,12 \times x_2^{0,697} \times x_3^{-0,099} \times x_4^{0,726} \times e^{-0,00006x_1 - 0,00695x_2} \quad (4)$$

$$ПП_3 = 0,85 \times x_2^{0,426} \times x_4^{0,955} \times e^{0,000004x_3 - 0,000014x_4} \quad (5)$$

$$ПП_4 = 0,0857 \times x_4^{1,407} \times e^{0,00134x_2 - 0,00003x_4} \quad (6)$$

Прямим показником рівня використання виробничого потенціалу є відношення фактично досягнутих результатів до його можливої (нормативної) величини. З формули визначення значення виробничого потенціалу можна обчислити ефективність його використання:

$$E = \frac{Y}{ПП} = \frac{Y}{\alpha^* \bar{Y}} = \frac{\alpha}{\alpha^*} \quad (7)$$

де Y і $\bar{Y}$ – відповідно, фактичний і теоретичний рівні валового виробництва;

α та α^* – відповідно, фактичний і нормативний (максимальний) інтегральні показники ефективності використання ресурсів.

Для сільськогосподарських підприємств, що увійшли до k -го кластеру, середнє значення ефективності використання виробничого потенціалу (E_k) складає: $E_1 = 0,23$; $E_2 = 0,27$; $E_3 = 0,47$; $E_4 = 0,62$. В середньому, по області $E = 0,315$.

Але особливий інтерес являють собою значення ефективності використання виробничого потенціалу в розрізі адміністративно-територіального поділу (табл. 3). Між традиційними показниками ефективності та ефективністю використання виробничого потенціалу (E) встановлений щільний взаємозв'язок.

Нами були побудовані лінійні рівняння регресії

$$Y_j = a + bE \quad (8)$$

($j = 1, 2 \dots 4$) по кожному кластеру, де:

Y_1 – обсяг валової продукції в розрахунку на 100 га сільськогосподарських угідь, тис. грн;

Y_2 – обсяг валової продукції в розрахунку на одного середньорічного працівника, тис. грн;

Y_3 – обсяг валової продукції (тис. грн) у розрахунку на 1 тис. грн основних виробничих фондів;

Y_4 – обсяг валової продукції (тис. грн) у розрахунку на 1 тис. грн оборотних коштів;

Y_5 – прибуток у розрахунку на 100 га сільськогосподарських угідь, тис. грн;

Y_6 – прибуток у розрахунку на одного середньорічного працівника, тис. грн;

Таблиця 3. Ефективність використання виробничого потенціалу на сільськогосподарських підприємствах Харківської області

Райони	У	ПП	Е
Балаклійський	103139	400783	0,257
Барвінківський	165869	437074	0,379
Близнюківський	494212	1707546	0,289
Богодухівський	189846	670005	0,283
Борівський	139909	458853	0,305
Валківський	163670	519034	0,315
Великобурлуцький	391149	1050230	0,372
Вовчанський	424333	1341835	0,316
Двурічний	491889	1520684	0,323
Дергачівський	200454	581059	0,345
Зачепилівський	237717	717001	0,332
Зміївський	129077	129077	0,312
Золочівський	181906	632964	0,287
Ізюмський	112940	500695	0,226
Кегичівський	416569	1302088	0,320
Коломацький	779929	2210770	0,353
Красноградський	576967	1721388	0,335
Краснокутський	206801	705035	0,293
Куп'янський	170905	609291	0,280
Лозівський	558800	1626204	0,344
Нововодолажський	392022	1515002	0,259
Первомайський	323305	946480	0,342
Печенізьський	165620	662936	0,250
Сахновщинський	158934	825674	0,238
Харківський	271415	578920	0,297
Чугуївський	112847	412862	0,324
Шевченківський	169114	947815	0,317
Харківська область	7729338	24731305	0,315

збільшення обсягу виготовленої сільськогосподарської продукції та підвищення ефективності виробництва необхідно істотно збільшити витрати основних виробничих ресурсів у розрахунок на одиницю площі [4].

Таблиця 4. Залежності між ефективністю використання виробничого потенціалу і показниками ефективності аграрного виробництва

Результативні показники	Кластери			
	1	2	3	4
Y ₁	589,1 + 1071,9·E	226,7 + 1422,2·E	7107 + 1654,5·E	105,9 + 1657,1·E
Y ₂	- 316,7 + 3323,9·E	- 43,5 + 1651,9·E	- 207,5 + 1396,8·E	- 119 + 808,7·E
Y ₃	-	1,09 + 4,29·E	0,014 + 1,894·E	0,247 + 1,052·E
Y ₄	0,54 + 5,16·E	0,13 + 7,18·E	0,54 + 2,29·E	0,298 + 2,291·E
Y ₅	- 39,8 + 536,1·E	34,1 + 244,3·E	- 97,4 + 421,5·E	- 49,5 + 418,6·E
Y ₆	- 103,2 + 770,7·E	- 5,8 + 257,9·E	- 77,8 + 289,9·E	- 100,2 + 257,4·E
Y ₇	127,34 + 27,78·E	93,75 + 92,31·E	104,64 + 29,31·E	98,62 + 40,08·E

Абсолютно незначний вплив на зростання валового виробництва має збільшення вартості основних виробничих фондів, що призводить до зниження показників економічної ефективності аграрного сектору економіки. Ми вважаємо, що подібна ситуація пов'язана з цілим рядом положень методичного, методологічного, об'єктивного і суб'єктивного характерів. В першу чергу слід зазначити, що у вартісній оцінці основних виробничих фондів не відображена їх структура, яка в ідеалі має відповідати обсягам і видам виготовленої продукції. Додатково проведений нами аналіз показав, що структура основних виробничих фондів у господарствах області, як правило, не відповідає структурі виготовленої продукції. Слід зазначити, що процес реформування сільського господарства призвів до такого стану, коли значна частина основних виробничих фондів, що значиться на балансі сільськогосподарського підприємства, зовсім не пов'язана з його виробничою діяльністю, тобто не бере участі у процесі виробництва продукції.

З іншого боку, в загальному випадку, збільшення вартості основних виробничих фондів не пов'язане з еквівалентним ростом їх «корисного ефекту». Найчастіше промислові підпри-

Y₇ – окупність витрат, %;

E – ефективність використання виробничого потенціалу.

У результаті проведених розрахунків були отримані наступні залежності (табл. 4).

Найбільш об'єктивною процедурою в дослідженні економічного зростання та ефективності аграрного сектору економіки є проведення багатофакторного аналізу, який ми вважаємо доцільним здійснювати з урахуванням проведеної кластеризації. Побудовані нами багатофакторні рівняння регресії дозволяють зробити наступні висновки.

Збільшення площі сільськогосподарських угідь не має позитивного впливу ані на обсяг виготовленої продукції, ані на ефективність сільськогосподарського виробництва. Дана обставина обумовлена тим, що збільшення площі сільськогосподарських угідь, що не супроводжується відповідним (пов'язаним з вимогами технології виробництва) збільшенням інших ресурсів (основних виробничих фондів, мінеральних та органічних добрив, засобів захисту рослин, трудових ресурсів), призводить до порушення технологічних вимог, і, як наслідок, – до скорочення обсягу виробництва. Крім того, в господарствах області відбувається трансформація земельних угідь, що носить негативний характер. Таким чином, знижується віддача від використання землі. З метою

емства, що постачають машини й устаткування сільському господарству, необґрунтовано завищують ціни на них, привласнюючи тим самим частину прибутку, створеного в сільськогосподарському виробництві [3].

Напряж же впливу інших виробничих ресурсів та інтенсивність їх використання носять різний характер залежно від кластерної приналежності сільськогосподарських підприємств.

На сільськогосподарських підприємствах першого кластеру позитивний вплив на ефективність виробництва має підвищення рівня забезпеченості сільськогосподарського виробництва трудовими ресурсами і обіговими коштами.

Так, збільшення середньорічної кількості працівників у розрахунку на одне господарство з 19 до 24 чоловік, що відповідає зростанню кількості працівників у розрахунку на 100 га сільськогосподарських угідь з 1,58 до 1,97 чоловік, приводить до збільшення: обсягу валової продукції в розрахунку на 100 га сільгоспугідь і на 1 тис. грн оборотних коштів на 300,35 тис. грн і 163 грн, відповідно; прибутку в розрахунку на 100 га сільгоспугідь на 18,65 тис. грн.

Збільшення ж розміру оборотних коштів з 322 до 350 тис. грн., в розрахунку на 100 га сільськогосподарських угідь, буде супроводжуватися зростанням: продуктивності праці на 67,4 тис. грн / осіб; прибутку в розрахунку на 100 га сільськогосподарських угідь і на одного працівника на 12,91 і 12,02 тис. грн, відповідно.

На підприємствах другого кластеру на формування ефективності виробництва серед усіх виробничих ресурсів істотний вплив мають обігові кошти.

Так, якщо забезпеченість оборотними коштами підвищити з 297 до 350 тис. грн на 100 га сільгоспугідь (тим самим в розрахунку на одне господарство розмір оборотних коштів буде підвищений з 11569 до 13625 тис. грн), то буде спостерігатися зростання: валового виробництва в розрахунку на 100 га сільгоспугідь на 77,38 тис. грн; продуктивності праці – на 41,18 тис. грн / осіб; прибутку в розрахунку на 100 га сільськогосподарських угідь та на 1 працівника на 13,4 і 7,9 тис. грн, відповідно.

На сільськогосподарських підприємствах третього кластеру істотний вплив на формування ефективності мають трудові та матеріальні ресурси.

Так, при збільшенні забезпеченості трудовими ресурсами з 2,15 до 2,5 осіб на 100 га сільгоспугідь (середня кількість працівників на підприємстві буде збільшена з 114 до 132 осіб) відбувається зростання: обсягу валової продукції в розрахунку на 100 га сільгоспугідь на 63,72 тис. грн; обсягу валової продукції в розрахунку на 1 тис. грн оборотних коштів на 124 грн.

При збільшенні забезпеченості оборотними засобами з 596,5 до 620 тис. грн/ 100 га сільгоспугідь спостерігається зростання: валового виробництва в розрахунку на 100 га сільгоспугідь на 24,61 тис. грн; продуктивності праці – на 16,83 тис. грн / осіб; фондвіддачі на 0,016; прибутку в розрахунку на 100 га сільськогосподарських угідь та на 1 працівника – на 1,96 і 2,53 тис. грн, відповідно. Ефективність же використання виробничого потенціалу при цьому зростає на 0,57%. Проведені нами розрахунки показали, що на підприємствах четвертого кластеру зміни в обсягах та інтенсивності використання ресурсів не призводять до істотних змін показників ефективності. Таким чином, об'єднуючи отримані результати за сільськогосподарськими підприємствами 1-3 кластерів, доходимо наступних висновків. Збільшуючи кількість працівників в аграрній сфері виробництва на 1539 чоловік і оборотні кошти на 399734 тис. грн, додатково буде отримано 1060624 тис. грн валової продукції і +131343 тис. грн прибутку.

Висновки та перспективи подальших розвідок

Визначені пріоритетні напрями росту ефективності використання ресурсного потенціалу, пов'язані з підвищенням рівня інтенсивності використання виробничих ресурсів, їх збалансованості, оптимального поєднання з використанням кластерної приналежності аграрних підприємств, що призводять до позитивного мультиплікативного ефекту й росту економічної ефективності аграрного виробництва: збільшення забезпеченості аграрних підприємств матеріальними обіговими коштами, трудовими ресурсами з урахуванням їх якісного складу, мотивації трудової діяльності, застосування ресурсозберігаючих технологій, диференційованих.

Розроблено методичний підхід до управління ресурсним потенціалом аграрного підприємства, сутність якого зводиться до визначення функціональної залежності між витратами ресурсів у процесі споживання та результативним показником виробленої продукції щодо сукупності споживчих властивостей, тобто ряду виробничих параметрів, що формуються

в процесі споживання продукту в наступних циклах виробництва. Це забезпечує реалізацію управлінських рішень щодо ефективного використання ресурсного потенціалу.

Список літератури

1. Гаврильченко О.В., Маренич Т.Г. Системне управління витратами у відтворювальних процесах агроформувань: монографія. Харків: «Міськдрук», 2011. 251 с.
2. Длугопольський О.В. Організаційно-економічний механізм структурної корекції промислового виробництва регіону: автореферат дис. ... канд. екон. наук: 08.02.03. Львівський національний ун-т ім. Івана Франка. Л., 2003. 24 с.
3. Красноручий О.О., Ніценко В.С., Захарченко О.В. Оптимізація формування та використання економічного потенціалу в сільськогосподарських підприємствах: монографія. Харків: ТОВ «Лерадрук», 2013. 211 с.
4. Миколайчук Н.С. Проблемы управления интенсификацией текстильного производства в условиях перехода к рыночным отношениям: дис. ... д-ра экон. наук: специальность 08.00.05. М., 1993. 287 с.
5. Офіційний сайт Міністерства аграрної політики та продовольства України. URL: <http://www.minagro.gov.ua>.
6. Руденко С.В. Архітектура організаційно-економічного механізму управління розвитком виробничого потенціалу аграрних підприємств. *Вісник ХНАУ. Серія : Економічні науки*. 2015. № 5. С. 220-227.
7. Руденко С.В. Виробничий потенціал аграрного підприємства: економічна сутність та роль у формуванні економічного потенціалу. *Вісник ХНТУСГ: Економічні науки*. 2016. Вип. 172. С. 175-181.
8. Ульяновченко, О.В. Ресурсний потенціал аграрного сектора економіки України: управлінський аспект. Суми: Довкілля, 2009. 383 с.
9. Степаненко С.В. Ресурсний потенціал аграрних підприємств: елементи та особливості їх поєднання в сучасних умовах. *Ефективна економіка*. 2022. № 2. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=10039>.
10. Лагодієнко Н.В., Лагодієнко В.В. Оцінка економічної складової сталого розвитку аграрного виробництва в умовах відкритості національної економіки. *Український журнал прикладної економіки*. 2019. Том 4. № 4. С. 265–281. DOI: <https://doi.org/10.36887/2415-8453-2019-4-31>.
11. Nitsenko, V., Mardani, A., Streimikis, J., Ishchenko, M., Chaikovskiy, M., Stoyanova-Koval, S., & Arutiunian, R. Automatic Information System of Risk Assessment for Agricultural Enterprises of Ukraine. *Montenegrin Journal of Economics*, (2019). 15(2), 139-152.

References

1. Havryl'chenko, O.V., Marenych, T.H. (2011). *Systemne upravlinnia vytratamy u vidtvoriuval'nykh protsesakh ahroformuvan'*. [Systematic cost management in reproductive processes of agricultural formations]. Mis'kdruk. Kharkiv. Ukraine.
2. Dluhopol's'kyj, O.V. (2003). *Orhanizatsijno-ekonomichnyj mekhanizm strukturnoi korektsii promyslovoho vyrobnytstva rehionu*. [Organizational and mechanical mechanism of structural correction of industrial production in the region]. Abstract of Ph.D Thesis: 08.02.03. L'vivs'kyj natsional'nyj un-t im. Ivana Franka. Lviv. Ukraine.
3. Krasnoruts'kyj, O.O., Nitsenko, V.S., Zakharchenko, O.V. (2013). *Optymizatsiia formuvannia ta vykorystannia ekonomichnoho potentsialu v sil's'kohospodars'kykh pidpriemstvakh*. [Optimizing the formation and use of economic potential in agricultural enterprises]. TOV «Leradruk». Kharkiv. Ukraine.
4. Mikolajchuk, N.S. (1993). *Problemy upravlenija intensifikaciej tekstil'nogo proizvodstva v uslovijah perehoda k rynochnym otnoshenijam*. [Problems of managing the intensification of textile production in the conditions of the transition to market relations]. D. Sc. Thesis: 08.00.05. Moscow. Russia.
5. Official website of the Ministry of Agrarian Policy and Food of Ukraine. Available at: <http://www.minagro.gov.ua>.
6. Rudenko, S.V. (2015). «The architecture of the organizational and economic management mechanism for the development of the production potential of agrarian enterprises». *Visnyk KhNAU. Serii: Ekonomichni nauky*. no. 5, pp. 220-227.
7. Rudenko, S.V. (2016). «The production potential of the agricultural enterprises: economic nature and role in shaping the economic potential». *Visnyk KhNTUSH*. issue 172, pp. 175-181.
8. Ul'ianchenko, O.V. (2009). *Resursnyj potentsial ahrarynoho sektora ekonomiky Ukrainy*. [Resource potential of the agrarian sector of the economy of Ukraine: management aspect]. Dovkillia. Sumy. Ukraine.
9. Stepanenko, S. (2022). Resource potential of agricultural enterprises: elements and features of their combination in modern conditions. [Resursnyj potentsial ahrarynykh pidpriemstv: elementy ta osoblyvosti ikh poiednannia v suchasnykh umovakh]. *Efektyvna ekonomika*. [Effective economy]. (electronic journal). vol. 2. <https://doi.org/10.32702/2307-2105-2022.2.96>
10. Lahodiienko N.V., Lahodiienko V.V. (2019). «Assessment of the economic component of sustainable development of agricultural production in conditions of openness of the national economy». *Ukrainian Journal of Applied Economics and Technology*. Vol. 4. no. 4, pp. 265–281. DOI: <https://doi.org/10.36887/2415-8453-2019-4-31>.
11. Nitsenko, V., Mardani, A., Streimikis, J., Ishchenko, M., Chaikovskiy, M., Stoyanova-Koval, S., & Arutiunian, R. (2019). Automatic Information System of Risk Assessment for Agricultural Enterprises of Ukraine. *Montenegrin Journal of Economics*, 15(2), 139-152. <https://doi.org/10.14254/1800-5845/2019.15-2.11>.

Стаття надійшла до редакції 07.11.2022 р.